

DC-001-001454

Seat No. _____

Second Year B. A. (Sem. - IV) (CBCS) Examination

April / May - 2015

Philosophy : Course - 10
(Indian Logic) (New Course)

Faculty Code : 001

Subject Code : 001454

Time : 2½ Hours]

[Total Marks : 70

- સૂચના : (1) તમામ પ્રશ્નોના ગુણ તેની જમણી બાજુએ લખેલા છે.
(2) બહુવિકલ્પ પ્રશ્નના ઉત્તરો ઉત્તરવહીમાં લખવા.

1 નીચેના બહુવિકલ્પ પ્રશ્નમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરો : 20

- (1) ન્યાય દર્શનના પ્રણેતા કોણ છે ?
(A) કણાદ (B) ગૌતમ
(C) કપિલ (D) પતંજલિ
- (2) ન્યાય દર્શન જ્ઞાનના મુખ્ય બે વિભાગ કયા કરે છે ?
(A) સ્મૃતિ અને અનુભવ (B) પ્રત્યક્ષ અને અનુમાન
(C) જ્ઞાન અને સ્મૃતિ (D) આમાંથી એકેય નહીં
- (3) અનુમાન, ઉપમાન અને શબ્દજ્ઞાનનો સમાવેશ શેમાં થાય છે ?
(A) પ્રત્યક્ષ યથાર્થ અનુભવ (B) પરોક્ષ યથાર્થ અનુભવ
(C) અયથાર્થ અનુભવ (D) પરોક્ષ અયથાર્થ અનુભવ
- (4) અનુભવ જો _____ હોય તો તે યથાર્થ છે.
(A) અર્થવ્યભિચારી (B) અર્થાવ્યભિચારી
(C) અર્થાતર (D) આમાંથી એકેય નહીં.

- (5) અનુભવની યથાર્થતાનાં લક્ષણો કયાં છે ?
- (A) અર્થવ્યભિચારિતા (B) અર્થક્રિયાકારિતા
(C) (A) અને (B) બન્ને (D) આમાંથી એકેય નહીં
- (6) નૈયાયિકો કેટલા પ્રમાણ સ્વીકારે છે ?
- (A) પાંચ (B) ત્રણ
(C) બે (D) ચાર
- (7) જ્ઞાનનો જે આશ્રય છે તેને નૈયાયિકો શું કહે છે ?
- (A) પ્રમાતા (B) પ્રમેય
(C) પ્રમિતિ (D) પ્રમાણ
- (8) સાધ્યનું જ્ઞાન કરાવનારા ચિન્હને શું કહે છે ?
- (A) પક્ષ (B) હેતુ
(C) પ્રતિજ્ઞા (D) સાધન
- (9) અનુમાન માટે અત્યંત આવશ્યક શું છે ?
- (A) વ્યાપ્તિજ્ઞાન (B) પક્ષધર્મતાજ્ઞાન
(C) (A) અને (B) બન્ને (D) આમાંથી એકેય નહીં
- (10) હેતુનું પક્ષમાં હોવું એટલે શું ?
- (A) પક્ષધર્મતા (B) વ્યાપ્તિજ્ઞાન
(C) અવિનાભાવ (D) હેત્વાભાસ
- (11) જે સાહચર્ય સંબંધમાં અપવાદ ન હોય તેને _____ કહેવાય.
- (A) વ્યાપ્તિ (B) અવિનાભાવ
(C) અવ્યભિચરિત (D) આ ત્રણે
- (12) અન્વય વ્યાપ્તિનું નિગમન _____ હોય છે.
- (A) વિધેયાત્મક (B) નિષેધાત્મક
(C) તટસ્થ (D) શંકાસ્પદ

- (13) કારણ ઉપરથી કાર્યનું અનુમાન એ કયું અનુમાન છે ?
- (A) પૂર્વવત્ (B) શેષવત્
(C) સામાન્યતોદ્દષ્ટ (D) પ્રત્યભિજ્ઞા
- (14) જ્યાં સપક્ષ અને વિપક્ષ બંને મળતા હોય તેને કઈ વ્યાપ્તિ કહે છે ?
- (A) કેવલ અન્વય (B) કેવલ વ્યતિરેક
(C) અન્વયવ્યતિરેક (D) સામાન્યતોદ્દષ્ટ
- (15) પાંચ ઘટકો કયા અનુમાનમાં જરૂરી છે ?
- (A) સ્વાર્થાનુમાન (B) પરાર્થાનુમાન
(C) સામાન્યતોદ્દષ્ટ (D) કેવલાન્વયી
- (16) હેતુ વગેરે વાક્યોથી જે સિદ્ધ થતું વચન છે તે _____ છે.
- (A) પ્રતિજ્ઞા (B) હેતુ
(C) ઉપનય (D) નિગમન
- (17) જે હેતુ સાધ્યની સાથે સાધ્યના અભાવમાં પણ રહે તે હેતુને શું કહે છે ?
- (A) સવ્યભિચાર (B) અનૈકાન્તિક
(C) બંને (D) એકેય નહીં
- (18) જે હેતુ સ્વીકૃત સાધ્યથી ઊલટું જ સિદ્ધ કરે તે _____ હેત્વાભાસ છે.
- (A) સત્પ્રતિપક્ષ (B) વિરુદ્ધ
(C) અસદ્ધિ (D) આમાંથી એકેય નહીં
- (19) જે હેતુ સાધ્યવ્યાપ્ય નથી હોતો તે _____ હેત્વાભાસ છે.
- (A) વ્યાપ્યત્વાસિદ્ધ (B) સ્વરૂપાસિદ્ધ
(C) આશ્રયાસિદ્ધ (D) બાધિત
- (20) ગૌતમમુનિ હેત્વાભાસના કેટલા પ્રકારો ગણાવે છે ?
- (A) પાંચ (B) ચાર
(C) બે (D) છ

- 2 ભારતીય તર્કશાસ્ત્રનો જ્ઞાનમીમાંસા સાથેનો સંબંધ સ્પષ્ટ કરો. 10
- અથવા**
- 2 પ્રતિજ્ઞા, હેતુ અને ઉદાહરણ સહિત વ્યાપ્તિ એ ત્રણ અવયવો સમજાવો.
- 3 ભારતીય તર્કશાસ્ત્રનો તત્ત્વમીમાંસ સાથેનો સંબંધ સમજાવો. 10
- અથવા**
- 3 ઉપનય અને નિગમન એ અવયવોની વિગતે સમજૂતી આપો.
- 4 (અ) નીચેનામાંથી કોઈ પણ એક વિશે ટૂંકનોંધ લખો : 8
- (1) સ્વાર્થાનુમાન
- (2) કેવલાન્વયી
- (બ) નીચેનામાંથી કોઈ પણ એક વિશે ટૂંકનોંધ લખો : 8
- (1) પરાર્થાનુમાન
- (2) કેવલ વ્યતિરેકી
- 5 નીચેનામાંથી કોઈ પણ બે પ્રશ્નોના ઉત્તરો આપો : 14
- (1) પૂર્વવત્, શેષવત્ અને સામાન્યતોદ્દેષ્ટ સમજાવો.
- (2) અસિદ્ધ અને બાધિત હેત્વાભાસનો ખ્યાલ સ્પષ્ટ કરો.
- (3) અન્વયવ્યતિરેકી અનુમાનનું સ્વરૂપ સ્પષ્ટ કરો.
- (4) સત્પ્રતિપક્ષ અને વિરુદ્ધ હેત્વાભાસ અંગે સમજૂતી આપો.

ENGLISH VERSION

- Instructions :** (1) Marks of all questions are written at their right side.
(2) Write answers to the MCQs in the answer book.

1 Choose right options from the following MCQs : **20**

- (1) Who is the propounder of Nyaya philosophy ?
(A) Kanad (B) Gautam
(C) Kapil (D) Patanjali
- (2) Which are the parts of knowledge done by Nyaya philosophy ?
(A) Memory and experience
(B) Perception and inference
(C) Knowledge and memory
(D) None of these
- (3) In which Inference, resemblance and testimony included ?
(A) Direct right experience (B) Indirect right experience
(C) Wrong experience (D) Indirect wrong experience
- (4) If experience is _____ then it is right.
(A) Arthavyabhichari (B) Arthaavyabhichari
(C) Arthantara (D) None of these
- (5) Which are the characteristics of right experience ?
(A) Arthaavyabhicharita (B) Arthakriyakarita
(C) (A) and (B) both (D) None of these
- (6) How many pramanas Naiyayikas accept ?
(A) Five (B) Three
(C) Two (D) Four

- (7) What is the Ashraya of knowledge according to Naiyayikas ?
- (A) Pramata (B) Prameya
(C) Pramiti (D) Pramana
- (8) What is the sign called which give knowledge of Sadhya ?
- (A) Paksha (B) Hetu
(C) Pratijna (D) Sadhan
- (9) What is very important for inference ?
- (A) Vyaptijnana (B) Pakshadharmatajnana
(C) (A) and (B) both (D) None of these
- (10) What is the meaning of being of Hetu in the Paksha ?
- (A) Pakshadharmata (B) Vyaptijnana
(C) Avinabhava (D) Hetvabhasa
- (11) _____ is called when there is no exception of constant concomitance.
- (A) Vyapti (B) Avinabhava
(C) Avyabhicharit (D) All the three
- (12) The inference of Anvay vyapti is _____.
- (A) Positive (B) Negative
(C) Neutral (D) Doubtful
- (13) Which is the inference when there is inference of effect on the basis of cause ?
- (A) Purvavat (B) Sheshavat
(C) Samanyatodrishta (D) Pratyabhijna
- (14) Which is the vyapti called when there are sapaksha and vipaksha both ?
- (A) Keval anvaya (B) Keval vyatireka
(C) Anvayavyatireka (D) Samanyatodrishta

- (15) Which is the inference where five components are necessary ?
- (A) Svarthanumana (B) Pararthanumana
- (C) Samanyatodrishta (D) Kevalanvyayi
- (16) The proposition proved by propositions like Hetu etc. is called _____.
- (A) Pratijna (B) Hetu
- (C) Upanaya (D) Nigamana
- (17) What is it called when hetu stays both, with sadhya and without sadhya ?
- (A) Savyabhichara (B) Anaikantika
- (C) Both (D) None of these
- (18) The hetu which proves the reverse of the accepted sadhya is called _____ hetvabhasa.
- (A) Satpratipaksha (B) Viruddha
- (C) Asiddha (D) None of these
- (19) The hetu which is not sadhyavyapya is called _____ hetvabhasa.
- (A) Vyapyatvasiddha (B) Svarupasiddha
- (C) Ashrayasiddha (D) Badhita
- (20) How many are the types of hetvabhasa according to Gautamamuni ?
- (A) Five (B) Four
- (C) Two (D) Six

2 Clarify the relation of Indian logic with epistemology. 10

OR

2 Explain three components - Pratijna, Hetu and Vyapti with example.

3 Explain the relation of Indian logic with metaphysics. 10

OR

3 Explain two components — Upanaya and Nigamana.

4 (A) Write short note on any one of the following : 8

(1) Swarthanumana

(2) Kevalanvayi

(B) Write short note on any one of the following : 8

(1) Pararthanumana

(2) Kevalvyatireki

5 Give answers to any two of the following questions 14

(1) Explain Purvavat, Sheshavat and Samanyatodrishta.

(2) Clarify the concepts of Asiddha and Badhita hetvabhasas.

(3) Clarify the nature of Anvayvyatireki inference.

(4) Give explanation of Satpratipaksha and Viriddha hetvabhasas.
